

ZÁSADY SUDCOVSKEJ ETIKY

/ Pracovný materiál/

September 2013

Dôvodová správa

Potvrdenie zásad profesionálneho správania sa sudcov posilňuje dôveru verejnosti a umožňuje lepšie pochopiť úlohu sudcu v spoločnosti. Tradične úlohou sudcu je uplatňovať zákon alebo riešiť konflikty prostredníctvom implementácie právnych predpisov. Povinnosť postupovať zákonne dáva záruky proti akémukoľvek svojvoľnému konaniu zo strany sudcu.

Očakávania verejnosti od sudcov spôsobili, že i Súdna rada SR a Ministerstvo spravodlivosti SR sa zaoberajú otázkou sudcovskej etiky. Sudcovská etika je posudzovaná v pozitívnom zmysle s cieľom zdôrazniť spoločné, základné hodnoty sudcovskej práce, princípy prevencie a osobné kvality ako aj zodpovedať očakávania verejnosti.

Podľa ust. § 4 ods. 2 písm. a) zák. č. 185/2002 Z. z., Súdna rada SR po dohode s ministrom schvaľuje zásady sudcovskej etiky.

V druhej hlave zák. č. 385/2000 Z. z., nazvanej „Základné povinnosti sudcu a základné práva sudcu“, v **ustanovení § 30 ods. 2 písm. f) zákon stanovuje povinnosť sudcu dodržiavať zásady sudcovskej etiky. Medzi základné povinnosti sudcu, podľa tejto platnej právnej úpravy patrí teda aj etické správanie.**

Podľa § 116 ods. 1 písm. a) zák. č. 385/2000 Z. z., je disciplinárnym previnením aj zavinené nesplnenie alebo porušenie povinnosti sudcu.

Zásady sudcovskej etiky majú preto predovšetkým slúžiť pre výklad ust. § 30 ods. 2 písm. f) zák. č. 385/2000 Z. z., v prípade, ak sa vedie disciplinárne konanie, za disciplinárne previnenie upravené v § 116 ods. 1, cit. zákona za porušenie povinnosti podľa § 30 ods. 2 písm. f), dodržiavať zásady sudcovskej etiky.

Etický kódex sudcov je súborom etických noriem, ku ktorým sa sudcovia dobrovoľne hlásia ako k hodnotám overených časom, spoločnosťou a vývojom ľudskej spoločnosti, najmä spoločenstiev sudcov.

Radou sudcov 19.4.2001 bol schválený Etický kódex sudcov, podľa § 26 ods. 2 zák. č. 385/2000 Z. z. Zásady sudcovskej etiky, ktorý obsahuje odkazy na existujúce medzinárodné dokumenty, ktorými boli :

Základné zásady OSN o sudcovskej nezávislosti schválené Valným zhromaždením OSN v novembri 1985,

Odporúčanie R94/12 Výboru ministrov rady Európy z decembra 1994 o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov

Európska charta o zákone pre sudcov, tzv. charta sudcu prijatá Radou Európy v Štrasburgu 8. až 10.7.1998.

V novembri 2012 na Hlavnom Zhromaždení Združenie sudcov Slovenska schválilo zloženie Etickej komisie ZSS a prihlásilo sa ku všetkým medzinárodným dokumentom upravujúcich problematiku etiky sudcov. Nadviazalo na :

Etický kódex Sudcov Slovenska prijatý Radou Sudcov v roku 2001

Stanoviská č. 3 a 10 Poradnej rady európskych sudcov

Dokumenty Európskej siete súdnych rád

Sudcovia, členovia Združenia sudcov Slovenska sa tak prihlásili k všetkým známym medzinárodným dokumentom Konzultatívnej rady európskych sudcov /CCJE/a Európskej siete súdnych rád ENCJ/, ktoré vzali za základ pri výklade etického správania sudcu. Etická komisia doposiaľ nezačala svoju činnosť, preto sa javí byť zmysluplným rozpracovať Zásady sudcovskej etiky. Tieto by mohli byť predmetom diskusií medzi sudcami, aj na podujatiach Združenia sudcov Slovenska.

Odporúčanie R 94/12 o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov uvádzalo, že sudcovia by mali mať neobmedzenú slobodu, aby prípady mohli rozhodovať nestranne, v súlade so svedomím a s výkladom faktov na základe platných zákonných noriem. Európska charta o zákone pre sudcov naznačuje, že štatút sudcov má zabezpečiť nestrannosť, na ktorú má verejnosť právo od súdov. Sudcovia by v každých podmienkach mali konať nestranne, aby neexistoval žiaden oprávnený dôvod podozrievania a predpojatosti pri výkone ich sudcovských povinností. Nestrannosť zahŕňa povinnosť sudcu konať pri výkone svojej funkcie bez akéhokoľvek zvýhodňovania, prejavovania zaujatosti alebo predpojatosti, povinnosť prijímať rozhodnutia na základe faktov a pri aplikácii zákonných noriem, zdržať sa vedomých i nevedomých komentárov, ktoré by odôvodňovali záver o určitom stupni prejudikovania výsledku sporu, ktoré by mohlo ovplyvniť nestrannosť konania.

Stanovisko, Konzultatívnej rady európskych sudcov č. 3 prijaté v roku 2002 uvádza:

„Sudcovia nežijú izolovane od spoločnosti a sú v kontakte s realitou. Sami sudcovia používajú základné práva a slobody chránené dohovorom. Pri výbere a užívaní týchto slobôd majú ostať verní

svojej profesii. Preto sudca musí zachovávať rovnováhu medzi stupňom zainteresovania svojej osoby v spoločnosti a potrebou plnenia svojich povinností, medzi ktoré patrí zostať nezávislý a nestranný pri výkone svojej funkcie a v ich súkromnom živote sa očakáva čestné správanie.“

Stanovisko CCJE č. 3 sa odvoláva nielen na Stanovisko CCJE č. 1 z roku 2001 a na dokumenty prijaté OSN, na Základné princípy nezávislosti súdnictva z roku 1985, Európsku chartu o zákone pre sudcov z roku 1998 a Odporúčanie komisie ministrov Rady Európy o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov, ako aj na Kódex správania sudcov, tzv. Bengalúrsky návrh. , ale aj na zásady prijaté v súlade s nezávislosťou a nestrannosťou súdov Európskym dohovorom o ľudských právach.

Pre potreby zvýšenej ochrany sudcovskej nezávislosti a nestrannosti, boli už v minulosti zriadené na základe Európskeho dohovoru pre ľudské práva mechanizmy a inštitúcie, ktoré sa zaoberajú nezávislosťou súdov a sudcov.

Nezávislé súdnictvo v európskom ponímaní a na európskej úrovni si vyžaduje, aby sudcovia vykonávali svoje právomoci, ktorých výsledkom je v súdnom konaní rozhodovanie o základných právach a slobodách každého, a v súlade s európskym dohovorom o ľudských právach. Ten vyjadruje v čl. 6 právo každého na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.

V súčasnom období narastajúcej globalizácie a s tým súvisiacej globalizácie súdnych sporov, verejnosť očakáva etické správanie sudcov ako súčasťou spravodlivého súdneho konania, ktoré má poskytovať účastníkom konania výsledok v procese spravodlivého súdneho konania pri ochrane ich základných práv.

Vývoj morálnych hodnôt nemôžeme presne definovať, ale zásady etického správania sudcov, majú byť výzvou nielen na vzdelávanie a konzultovanie reálií v živote sudcov, ale aj zdrojov vzájomnej výchovy a sebauvedomovania sudcovského stavu. Práve tu sa predpokladajú aktivity Súdnej rady SR a Združenia sudcov Slovenska.

Stanovisko č. 10 Konzultatívnej rady európskych sudcov /CCJE/v časti 5c Etika a disciplína sudcov odkazuje na uvádzané Stanovisko hore rozobraté č. 3 CCJE. Zotráva ale na potrebe rozdeľovať pojmy **disciplína a profesionálna etika sudcu** a u uvádza, že disciplinárne rozhodnutia nepokrývajú celú škálu pravidiel profesionálnej etiky, ale ani nepredstavujú návod na osvojenie si dobrých návykov, ktoré sudcovia potrebujú.

Podľa **Odporúčania CM/Rec (2010) 12 Výboru ministrov členským štátom o sudcoch: nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť** /prijaté Výborom ministrov Rady Európy 17. novembra 2010 na 1098/ , podľa Kapitola VIII – Etika sudcov , funkcia sudcu by mala byť vykonávaná podľa etických zásad profesionálneho správania sa. Tieto zásady zahŕňajú nielen povinnosti, ktoré môžu byť sankcionované v disciplinárnych konaniach, ale majú byť návodom pre sudcu, ako sa správať. Tieto zásady môžu byť zakotvené v kódexe sudcovskej etiky, ktorý by mal upevniť dôveru verejnosti k sudcom a justícii. Sudcovia musia zohrávať vedúcu úlohu pri vytváraní takýchto kódexov. Sudcovia by mali mať možnosť požiadať v oblasti etiky o pomoc orgán v rámci súdnictva.

Posledná deklarácia Európskej siete súdnych rád zo 7. júna 2013 prijatá v Sofii uvažuje o možnosti sudcov zapojiť sa v čase neprímeraného ataku a obmedzovania nezávislosti sudcov aj do verejných diskusií. To ale, nebráni zachovávaní prijatej zásady, žeby sa sudcovia mali zdržať politických aktivít, ktoré by ich kompromitovali v otázke ich nezávislosti a nestrannosti, pokiaľ ide o ich verejné vystúpenia.

Zbierka zásad profesionálnej etiky spracovaná sudcami nemá byť zákonom, má byť sprievodcom, dobrou praxou, ktorá je výsledkom práce sudcov samotných, a preto nie je prípustné zasahovanie najmä výkonnej moci, do tvorby týchto pravidiel etického správania sa sudcu. Mnohé etické pravidlá sú totiž len rozpracovaním právnych noriem upravujúcich povinnosti sudcov, súčasťou ktorých sú aj povinnosti, ktoré hraničia s etickou kategóriou.

CCJE naznačuje rozdiel medzi profesionálnou etikou a disciplínou sudcov, ktorá pokrýva plnenie povinností sudcami. V tomto kontexte poukazujem na to, že ust. § 30 ods. 2 písm. f) zák. č. 385/2000 Z. z., podľa ktorého sú v záujme nezávislosti a nestrannosti výkonu sudcovskej funkcie sudcovia povinní, o. i. dodržiavať aj zásady sudcovskej etiky by nemalo byť zákonnou povinnosťou.

Postih sudcu na základe porušených etických noriem by mal byť záverom inštitucionálneho postupu napr. stavovských inštitúcií. Toho však už dlho nie sme svedkami.

Cieľom dodržiavania etických pravidiel je totiž dobrovoľné plnenie týchto pravidiel a vysporiadanie sa s jeho narušiteľmi v tzv. kolektíve alebo entite sudcov s dopadmi, závermi o dobrovoľnom vzdaní sa funkcie takéhoto narušiteľa etických pravidiel. Veľkú úlohu hrá preventívny charakter etických problémov. Dodržiavanie etických noriem nemá byť spojené s dodržiavaním disciplíny a s vyvodzovaním záverov o jej nedodržiavaní. K tomu slúži hodnotenie povinností sudcov upravené v právnych normách so záverom o disciplinárnych konaniach a disciplinárnych trestoch.

Ako vyplýva zo stanoviska CCJE, vynucovanie a stotožňovanie plnenia profesionálnych povinností sudcu od zásad sudcovskej etiky, nie je možné. Potom aj naše ustanovenie § 30 ods. 2 písm. f) zák. č. 385/2000 Z. z., podľa ktorého sú v záujme nezávislosti a nestrannosti výkonu sudcovskej funkcie sudcovia povinní, o. i. dodržiavať aj zásady sudcovskej etiky by nemalo byť zákonnou, ale etickou kategóriou.

Súdna rada, alebo etický výbor stavovských organizácií sudcov by mal byť poverený sledovaním etických záležitostí a konzultácií sudcov.

Zásady sudcovskej etiky

/Princípy, hodnoty a vlastnosti sudcu/

Nezávislosť, bezúhonnosť, nestrannosť, zdržanlivosť a diskrétnosť, pracovitosť, rešpekt a schopnosť načúvať, rovnaké zaobchádzanie, kompetentnosť a transparentnosť predstavujú spoločné identifikované hodnoty (ako zásadné v sudcovskej úlohe) (Časť I). Sudca prejavuje osobné kvality múdrosti, lojality, zmyslu pre ľudskosť ako aj schopnosť načúvať a efektívne komunikovať. Sudca si je vedomý, že jeho profesionálne správanie, jeho súkromný život a správanie v spoločnosti má vplyv na obraz justície a dôveru verejnosti (Časť II).

NEZÁVISLOSŤ SUDCU

Nezávislosť nie je privilegium udelené v prospech sudcov. Nezávislosť je právo každého občana v demokratickej spoločnosti mať prospech z justície, ktorá je (a od ktorej sa očakáva, že bude) nezávislá od zákonodarnej a výkonnej moci a ktorá vznikla s cieľom chrániť slobodu a práva občana v rámci právneho štátu. Každý sudca rešpektuje a pracuje na zachovaní nezávislosti súdnictva, a to ako v jeho individuálnych tak aj v inštitucionálnych aspektoch. Nezávislosť ho vedie k uplatňovaniu práva vo veciach, ktoré sú pred ním v konkrétnom prípade postavené, bez strachu z moci: výkonnej, zákonodarnej, politickej, hierarchickej, ekonomickej moci či mediálnej a verejnej mienky, svojich kolegov a všetkých nátlakových skupín.

NESTRANNOSŤ SUDCU

Nestrannosť a vnímanie nestrannosti ľuďmi je spolu s nezávislosťou základom spravodlivého procesu. Nestrannosť sudcu predstavuje absenciu akýchkoľvek predsudkov a vopred vytvoreného úsudku pri výkone rozhodnutia, ako aj pri postupoch prijatých ešte pred vyhlásením rozsudku. Sudca si je vedomý možnosti svojich vlastných predsudkov./Je to vec subjektívnej a objektívnej nestrannosti. Objektívna nestrannosť súvisí s funkciami a subjektívna nestrannosť sa týka osobnosti jednotlivca. /

Aby bola zaručená nestrannosť, sudca:

- plní svoju sudcovskú funkciu bez strachu, zvyhodňovania alebo predsudkov;
- osvojuje si, jednak pri výkone svojej funkcie ako aj v osobnom živote, vystupovanie, ktoré udržiava dôveru v nestrannosť súdnictva a minimalizuje situácie, ktoré by mohli viesť k námietke proti zaujatosti sudcu
- môže odmietnuť prípad, keď:
 - o v očiach objektívneho pozorovateľa nemôže prípad súdiť nestranne;
 - o má spojenie s jedným z účastníkov konania alebo má osobnú znalosť faktov, zastupoval, pomáhal alebo konal proti jednej zo strán, alebo existuje iná situácia, ktorá by mohla subjektívne ovplyvniť jeho nestrannosť;
 - o on alebo člen jeho rodiny má záujem na výsledku konania.

Sudca má povinnosť starať sa, aby sa zabránilo konfliktu záujmov medzi jeho sudcovskou funkciou a jeho spoločenským životom. Ak je sudca zdrojom aktuálneho alebo potenciálneho konfliktu záujmov, sudca neprijme alebo okamžite odstúpi od prípadu, aby sa zabránilo spochybneniu jeho nestrannosti.

Sudca zabezpečuje, aby jeho súkromný život neovplyvňoval verejný obraz o nestrannosti jeho sudcovskej práce.

Nestrannosť sudcovi nebráni, aby sa pri vykonávaní svojej odbornej činnosti zúčastňoval na spoločenskom živote.

Má nárok na úplnú slobodu názoru, ale musí byť opatrný vo vyjadrovaní svojich názorov a to aj v krajinách, v ktorých má sudca právo byť členom politickej organizácie.

V každom prípade sa táto sloboda názoru nemôže prejavovať pri výkone jeho sudcovskej funkcie.

BEZÚHONNOSŤ SUDCU

Sudca plní svoju úlohu poctivo, v záujme spravodlivosti a v záujme spoločnosti. Vo svojom verejnom ale aj osobnom živote má rovnakú povinnosť bezúhonnosti. Z princípu bezúhonnosti môžu vyplývať dve povinnosti: povinnosť čestnosti a povinnosť dôstojnosti alebo cti.

Dôstojnosť a česť

Sudca vykonáva svoju funkciu lojálnym aplikovaním procesných pravidiel, preukazovaním záujmu o dôstojnosť jednotlivcov a konaním v rámci zákona. Zdvorilosť a intelektuálna čestnosť riadi jeho vzťahy so všetkými pracujúcimi v súdnom systéme, sekretariátom, úradníkmi, advokátmi alebo inými právnikmi, sudcami, procesnými stranami a tlačou. Česť od sudcu vyžaduje, aby zabezpečil - prostredníctvom svojej odbornej praxe a osoby – že neohrozuje verejný obraz o sudcovi, súde alebo súdnom systéme.

Čestnosť

Čestnosť vedie sudcu, aby sa zdržal akéhokoľvek netaktného a neslušného správania a tu sa nemyslí iba správanie, ktoré je v rozpore so zákonom. Sudca vykonáva svoju sudcovskú funkciu bez zvyhodňovania.

Hlavnú časť svojho pracovného času venuje svojim súdnym aktivitám.

Zabezpečuje správne využívanie zdrojov, ktoré mu boli zverené k výkonu spravodlivosti a tieto zdroje nezneužíva alebo ich nesprávne nepoužíva.

Neusiluje sa o neoprávnené zásahy na dosiahnutie akéhokoľvek preloženia, vymenovania alebo osobného povýšenia, ani sa nesnaží získať výhody pre seba alebo iných.

Počas výkonu funkcie sudcu odmieta prijať akékoľvek dary alebo výhody pre seba alebo svojich blízkych.

ZDRŽANLIVOSŤ A DISKRÉTNOSŤ SUDCU

Sudca sa vyhýba každému konaniu, ktoré by mohlo podporovať domnienku, že jeho rozhodnutia sú motivované iným než spravodlivým a odôvodneným použitím zákona. Sudca je zároveň sám občanom a ako taký má, mimo výkonu svojich sudcovských povinností, právo na slobodu prejavu uznanú všetkými medzinárodnými dohovormi o ochrane ľudských práv.

Pri výkone svojej funkcie ako aj vo svojom osobnom živote vynakladá sudca všetko úsilie, aby nenarušil dôveru, ktorú do neho vložili jednotlivci.

Sudcovská zdržanlivosť a diskretnosť zahŕňa rovnováhu medzi právami sudcu ako občana a medzi obmedzeniami spojenými s jeho funkciou.

PRACOVITOSŤ SUDCU

Sudca sa snaží výkonom svojej funkcie dosiahnuť pracovitosť a zvýšiť dôveru verejnosti v justíciu.

Sudca je pracovitý pri riešení prípadov. To znamená, že prípady rieši a súdi s primeranou lehotou odpovedajúcou predmetu veci, pričom zabezpečuje kvalitu rozhodnutia.

Rýchlosť súdneho konania nie je ovplyvňovaná len právnymi predpismi a zdrojmi, ktoré sú súdnemu systému k dispozícii, ale je ovplyvňovaná aj prístupom a prácou sudcu.

Sudca

- **si zlepšuje vedomosti (vzdelávanie) za účelom zabránenia akémukoľvek prietahu v konaní spôsobenému neprofesionálnym prístupom,**
- **po celý svoj život si udržiava najvyššiu úroveň odbornej spôsobilosti,**
- **využíva všetky právne nástroje, ktoré sa naučí.**

V každom súdnom procese zabezpečuje, aby sa stanovili primerané termíny pre strany a pre neho.

Sudca vynakladá všetko úsilie na účinné vedenie súdneho procesu a aby boli jeho rozhodnutia bez prietahu.

REŠPEKT A SCHOPNOSŤ SUDCU NAČÚVAŤ

Pri výkone funkcie sudcu spoločnosť a jej členovia očakávajú, že budú rešpektovaní a vypočutí.

Rešpektom sa môže myslieť to, že sudca je schopný preukázať náležitú úctu k postaveniu ľudí a ich dôstojnosti.

Načúvanie by sa malo vnímať ako sudcova schopnosť venovať pozornosť výkladu faktov a odborným argumentov predložených stranami a ich právnym zástupcom.

Sudca sa pri jednaní s verejnosťou, právnikmi, kolegami a administratívnymi pracovníkmi chová spôsobom, ktorý je dôstojný, správny a vnímavý.

Pri organizovaní svojej práce berie sudca na vedomie a venuje pozornosť požiadavkám všetkých dotknutých strán v prípade.

Vytvára na svojom súde pokojnú atmosféru, s rovnakou pozornosťou vypočúva všetky strany prípadu a ich zástupcov.

Chová sa spôsobom, ktorý rešpektuje administratívny personál, ich autonómne úrady a kompetencie.

S kolegami udržiava vzťahy, ktoré sú korektné a rešpektujú ich samostatnosť a nezávislosť.

Sudca zabezpečuje – či už samostatne, kolektívne alebo pri výkone svojich riadiacich povinností - aby boli hodnoty rešpektu a načúvania zdieľané a rešpektované všetkými.

ROVNAKÉ ZAOBCHÁDZANIE

Rovnaké zaobchádzanie vyžaduje, aby sudca poskytol každému to, na čo má nárok, a to ako v procese, tak aj v rozhodnutí každého prípadu, a to prostredníctvom uznania jedinečnosti každého jednotlivca.

Sudca má mať úctu k všetkým osobám, ktoré pred neho predstúpia a zabezpečuje, aby sa s nimi zaobchádzalo rovnako.

Je si vedomý objektívnych rozdielov medzi rôznymi kategóriami ľudí a pracuje na tom, aby bola každá strana vypočutá, porozumená a rešpektovaná.

Zabezpečuje, aby nikto nemohol povedať, že bol ignorovaný, uprednostňovaný, alebo že ním opovrhovali.

Keď ústava, vnútroštátne zákony alebo medzinárodné predpisy tak stanovujú, môže sudca použiť pozitívnu diskrimináciu; v ostatných prípadoch zabezpečuje rovnosť v zaobchádzaní.

KOMPETENTNOSŤ SUDCU

Spoločnosť má právo na kompetentného sudcu so širokou odbornou zdatnosťou.

Sudca sa rýchlo adaptuje na nový vývoj.

Sudca má metodický prístup k svojej práci. Berie do úvahy špecifiká jednotlivých prípadov, vrátane nových a neznámych aspektov a vedie prípad v primeranej lehote.

Keď je to vhodné, sudca tiež pri riešení konfliktov používa presvedčovanie.

Sudca je súčasťou pracovnej komunity; je schopný pracovať v tíme s kolegami a členmi personálu.

TRANSPARENTNOSŤ

Informovanie o fungovaní justície a prítomnosť verejnosti na súdnych procesoch prispievajú k ich spoločenskému prijatiu. Rovnaký prístup jednotlivcov zaangažovaných na žalobe alebo obhajobe k civilnému alebo trestnému konaniu podporuje transparentnosť a zvyšuje dôveru verejnosti.

Sudca dohliada na to, aby verejnosť bola informovaná o fungovaní justície.

Zabezpečuje transparentnosť prostredníctvom verejných pojednávaní a odôvodňovaním svojich rozhodnutí pri zachovaní dôvernosti vyžadovanej za účelom rešpektovania súkromia alebo z dôvodu potreby verejného poriadku.

Udržiava bezpečnú rovnováhu medzi potrebou transparentnosti a zákazom voyeurizmu alebo exhibicionizmu tak, aby bolo zaistené, že justícia sa nestane divadlom.

V osobnom a v spoločenskom živote je sudca vždy opatrný s cieľom zabrániť konfliktu záujmov. Tým zabezpečuje transparentnosť v súvislosti s jeho neustrannosťou.

Vo verejnom živote

V mediálnom styku musia prevládať inštitucionálne informácie. Informácie o jednotlivých prípadoch môžu byť poskytnuté iba v rámci zákona.

V politike má sudca ako každý občan právo mať politické názory. Jeho úlohou je (prejavením zdržanlivosti) zabezpečiť, aby ľudia mohli plne dôverovať justícií, bez obáv z názorov sudcu.

Sudca je rovnako zdržanlivý v jednaniach s médiami. Nemôže, v mene slobody prejavu, vystupovať zaujato alebo v prospech jednej strany. Rovnako opatrný je sudca, aj keď čelí kritike alebo útokom.

Sudca sa zdrží komentovania svojich rozhodnutí, aj keď sú kritizované zo strany médií alebo akademickými komentátormi a dokonca aj keď sú zmenené v rámci odvolania. Spôsob, akým vyjadruje svoj názor je v odôvodnení jeho rozhodnutia.

Zároveň však povinnosť zdržanlivosti nemôže ospravedlňovať nečinnosť sudcu. Zatiaľ čo by nemal hovoriť o prípadoch, ktorými sa osobne zaoberá, má sudca ideálnu pozíciu, aby vysvetlil právne predpisy a ich aplikovanie. Spolu s ďalšími inštitúciami s rovnakým poslaním má sudca zohrávať vzdelávajúcu úlohu v rámci podpory právnych predpisov.

Keď je demokracia a základné slobody v ohrození, nemôže byť sudcovská zdržanlivosť uprednostnená pred povinnosťou prehovoriť.

V súkromnom živote

V osobnom a v spoločenskom živote je sudca vždy opatrný s cieľom zabrániť konfliktu záujmov. Tým zabezpečuje transparentnosť v súvislosti s jeho nestrannosťou.

Mimo plnenia svojich povinností sudca upustí od presadzovania svojho postavenia ako sudcu v jednaní s tretími stranami. Nevytvára dojem, že chce vyvíjať tlak na tretie strany alebo zapríčiniť sa o to, aby si mysleli, že sudca je na osobnej úrovni oprávnený vykonávať právomoci, ktoré mu zveril zákon v priebehu jeho sudcovskej činnosti.

Rovnako ako každá osoba má aj sudca právo na súkromný život. Jeho povinnosť zdržanlivosti mu nezabraňuje viesť normálny spoločenský život: stačí, ak si osvojí „opatrenia zdravého rozumu“, aby sa vyhol narušeniu dôstojnosti svojho úradu alebo svojej schopnosti ho vykonávať.

Vlastnosti alebo prednosti sudcu

Mnohé prednosti a vlastnosti sudcu sa majú skombinovať tak, aby bola vykonaná spravodlivosť.

Dôvera v justíciu nie je garantovaná iba nezávislým, nestranným, poctivým, kompetentným a pracovitým sudcom.

Sudca vykonáva svoju funkciu s múdrosťou, lojalitou, ľudskosťou, odvahou, serióznosťou a rozvážnosťou a zároveň byť schopným načúvať, komunikovať a pracovať.

Tieto požiadavky sú nevyhnutné z dôvodu zaručenia práva pre všetkých mať sudcu.

MÚDROŠŤ

Sudca prejavuje svoju múdrosť prostredníctvom znalosti reálií a práva, ako aj vďaka rozumnému, spravodlivému a rozvážnemu správaniu. Týmto spôsobom správania sa odstraňujú excesy a výstrednosť pri výkone jeho funkcie, pri čom nevykazuje známky nesmelosti alebo strnulosti, ktoré by mohli viesť ku konformite. Je kreatívny v uplatňovaní práva pri rozhodovaní prípadov, vrátane tých, ktoré nie sú riešené existujúcimi právnymi predpismi. Keďže sa právo nevyvíja rovnakým tempom ako spoločnosť, sudca prejavuje múdrosť v používaní techník interpretácie.

Táto prednosť mu umožňuje byť pokojným a rozvážnym pri riešení sporov a umožňuje mu rozoznať a dištancovať sa od účastníkov konania a skutočností, o ktorých súdi.

LOJALITA

Závazok zahŕňa lojalitu k ústave každej krajiny, k demokratickým inštitúciám, základným právam, k zákonu a procesu a nakoniec k pravidlám organizácie súdneho systému. Sudca je lojálny. Táto lojalnosť spoločne s nezávislosťou znamená, že keď sudca prisahá, bez ohľadu na formuláciu, tento symbolický sľub lojality ho viaže k právnym princípom štátu. Sudca lojálne spĺňa dve požiadavky: neprekračovať jemu zverenú právomoc a uplatňovať ich. Túto lojalitu nemožno od sudcov požadovať, keď je demokracia a základné slobody v nebezpečenstve.

ĽUDSKOSŤ

Zmysel sudcu pre ľudskosť sa prejavuje prostredníctvom rešpektovania osôb a ich dôstojnosti vo všetkých okolnostiach jeho pracovného a súkromného života. Jeho správanie je založené na rešpekte k ľudskej bytosti s ohľadom na súhrn ich vlastností, či už fyzických, kultúrnych, intelektuálnych alebo sociálnych, ako aj na rasu a pohlavie osoby.

Sudca preukazuje rešpekt nie len pri jednaní s ľuďmi, ktorých súdi ale aj s tými, ktorí sú súčasťou jeho pracovného prostredia ako sú právnici, administratívni pracovníci a pod.

Táto ľudskosť, ktorá zahŕňa citlivosť k situáciám, s ktorými sa stretáva, mu umožňuje zohľadniť ľudský rozmer v jeho rozhodnutiach. Pri posudzovaní faktov a rozhodnutí nachádza mieru medzi empatiou, súcitom, láskavosťou, disciplínou a prísnosťou tak, aby jeho aplikácia práva bola vnímaná ako legitímna a spravodlivá.

ODVAHA

Sudca prejavuje odvahu, aby vykonával svoje povinnosti sudcu a reagoval na tých, ktorí hľadajú spravodlivosť. Táto odvaha v kombinácii s nezávislosťou môže tiež smerovať k nepopularite a osamelosti.

sudca musí preukázať odvahu a to ako fyzickú, tak aj morálnu:

- za účelom vykonávania určitých procedúr,
- kvôli vyrovnaniu sa s rôznymi tlakmi - politickými, sociálnymi i tlakom verejnej mienky, ako aj médií a záujmových skupín,
- aby splnil výzvy modernej spoločnosti.

Táto hodnota, rovnako ako všetky ostatné vlastnosti, je vykonávaná primeraným spôsobom.

SERIÓZNOSŤ A ROZVÁŽNOSŤ

Podstata serióznosti a rozvážnosti sudcu spočíva v jeho primeranom správaní.

Serióznosť vyžaduje úctivé chovanie počas súdneho procesu, vyžaduje zdvorilosť bez prehnanej formality a bez nevhodného humoru. Zachovávanie profesionálnej praxe rozvážnosti však nevyhnutne praktizovanie ľudskosti, ktorá upravuje vzťahy akejkoľvek komunity.

Rozvážny sudca kombinuje svoje znalosti práva s vedomosťami o konkrétnych okolnostiach prípadu racionálnym spôsobom a pri zachovaní praktického zdravého rozumu.

V záujme zachovania dôvery verejnosti v justíciu a súdy sprevádza sudcu rozvaha v jeho profesionálnom aj v súkromnom živote.

PRÁCA

Sudcovská funkcia predstavuje neustálu náročnú prácu a trvalé duševné úsilie. Sudcova pracovná schopnosť a jeho odhodlanosť využívať túto schopnosť sú potrebné k rozvíjaniu jeho sudcovských zručností a k udržaniu vysokej kvality práce, ktoré účastník sporu od neho očakáva. Týmto spôsobom sudca organizuje svoju prácu efektívne. Preukazuje sebadisciplínu pri zvládaní stresu a frustrácie. Ak pracuje v tíme, venuje pozornosť názorom svojich kolegov a kultivuje schopnosti tímovej práce. Sudca, ktorý sa podieľa na riadení súdu, rozvíja svoje riadiace schopnosti.

POČÚVANIE A KOMUNIKÁCIA

Od sudcu sa očakáva, že bude procesné strany pozorne počúvať vo všetkých fázach procesu.

Načúvanie zahŕňa absentovanie zaujatosti a predsudkov. Táto schopnosť nespočíva len v skutočne otvorenej myšli a vnímavosti, ale aj v schopnosti spochybňovať sám seba. Načúvanie zostáva neutrálne, pri zachovaní odstupu, ale bez povyšovania alebo pohrdania, ľudské ale triezve. Schopnosť načúvať a pozornosť voči iným nie sú vrodené vlastnosti; sú niečím, v čom sa dá vypracovať a čo je súčasťou vzdelávania sudcov. Sudca zabezpečí, aby bol schopný komunikovať s ostatnými. Vyjadruje sa primeraným spôsobom, s rešpektom, nediskriminačným spôsobom a pokojne. Vyhýba sa používaniu výrazov, ktoré sú dvojzmyselné, neúctivé, povýšenecké, ironické, ponižujúce alebo zraňujúce.

Správna komunikácia je prítomná aj v jeho rozsudkoch (písomných alebo ústnych). Sudca zabezpečuje, aby boli jeho rozsudky zrozumiteľné. Odôvodňuje svoje rozhodnutie tak, aby všetky zúčastnené strany mohli porozumieť logike, na ktorej je rozhodnutie sudcu založené.

JUDr. DANA BYSTRIANSKÁ
prezidentka Združenia sudcov Slovenska

Prílohy:

Štrasburg , 17. novembra 2010 CCJE (2010)3 finálna verzia

**Poradná rada Európskych sudcov
(CCJE)
MAGNA CARTA SUDCOV /17.10.2010/**

(Základné princípy)

Etika a zodpovednosť

18. Činnosť sudcov má byť usmerňovaná deontologickými princípmi odlišenými od disciplinárnych pravidiel. Musia ich navrhnúť samotní sudcovia a musia byť súčasťou ich vzdelávania.

19. V každom štáte ústava alebo zákon upravujúci postavenie sudcov musia definovať pochybenia, ktoré môžu viesť k disciplinárnym sankciám ako aj k disciplinárnemu konaniu.

20. Sudcovia musia byť trestne zodpovední podľa všeobecného právneho poriadku za činy spáchané mimo ich súdneho úradu. Sudcovia nesmú byť trestne zodpovední za neúmyselné pochybenia pri výkone svojej funkcie.

21. Náprava pochybení pri rozhodovacej činnosti musí byť zabezpečená

21. Náprava pochybení pri rozhodovacej činnosti musí byť zabezpečená vhodným systémom opravných prostriedkov. Nápravu akýchkoľvek iných pochybení pri výkone spravodlivosti je možné žiadať iba od štátu.

22. V súvislosti s výkonom súdnych funkcií nie je vhodné, aby sudca čelil akejkol'vek osobnej zodpovednosti, ani pokiaľ ide o náhradu nákladov štátu, okrem prípadov úmyselnej nedbanlivosti.

Odporúčanie CM/Rec (2010) 12

Výboru ministrov členským štátom

o sudcoch: nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť

(Prijaté Výborom ministrov Rady Európy 17. novembra 2010 na 1098. zasadnutí zástupcov ministrov)

v Kapitole VIII – Etika sudcov stanovuje:

72. Funkcia sudcu by mala byť vykonávaná podľa etických zásad profesionálneho správania sa. Tieto zásady zahŕňajú nielen povinnosti, ktoré môžu byť sankcionované v disciplinárnych konaniach, ale majú byť návodom pre sudcu, ako sa správať.

73. Tieto zásady môžu byť zakotvené v kódexe sudcovskej etiky, ktorý by mal upevniť dôveru verejnosti k sudcom a justícii. Sudcovia musia zohrávať vedúcu úlohu pri vytváraní takýchto kódexov.

74. Sudcovia by mali mať možnosť požiadať v oblasti etiky o pomoc orgán v rámci súdnictva.

3, Štrasburg, 23. novembra 2007

Poradná rada Európskych sudcov (CCJE)

Stanovisko č. 10 (2007) Poradnej rady Európskych sudcov (CCJE) k upriameniu pozornosti Výboru ministrov Rady Európy na problematiku „Súdna rada v službách spoločnosti“

Toto stanovisko bolo prijaté CCJE na jej 8. zasadnutí v Štrasburgu, 21. -23. novembra 2007

V. C. Etika a disciplína sudcov

V. C. 1. Etika

57. CCJE, v Stanovisku č. 3 (2002), keď riešil otázku etiky a disciplíny zdôraznil potrebu jasne rozlišovať tieto dva pojmy.

58. Rozdiel medzi disciplínou a profesionálnou etikou prináša so sebou potrebu oboznamovať sudcov so základnými princípmi profesionálnej etiky, ktoré môžu byť nápomocné v rámci justičného vzdelávania a tiež v každodennej praxi. Distribúcia rozhodnutí disciplinárnych senátov v disciplinárnych veciach znamená zlepšenie informovanosti sudcov, čo im umožňuje diskutovať o ich práci a poskytuje im myšlienkový zásobník („think tank“) pre takéto diskusie. Avšak toto samotné nestačí; disciplinárne rozhodnutia nepokrývajú celú škálu pravidiel profesionálnej etiky ani nepredstavujú návod na osvojenie si dobrých návykov, ktoré sudcovia potrebujú.

59. Zbierka pravidiel profesionálnej etiky by mala obsahovať syntézu týchto dobrých návykov s príkladmi a komentármi; nesmie sa stať zákonom, ktorého rigidita a falošne vyčerpávajúca povaha sú kritizované. Tento sprievodca dobrou praxou musí byť výsledkom práce sudcov samotných, a preto nie je prípustné, aby akékoľvek princípy doň boli vložené tretími stranami, najmä ostatnými zložkami výkonnej moci.

60. Vzhľadom na CCJE naznačený rozdiel medzi profesionálnou etikou a disciplínou sudcov je potrebné, aby návrh zbierky pravidiel pripravil iný orgán než ten, ktorý je zodpovedný za sudcovskú disciplínu. Tu je zopár riešení na určenie kompetentného orgánu, ktorý by mohol byť zodpovedný za sudcovskú etiku:

(i) súdna rada, ak nemá disciplinárne právomoci, alebo má zriadený osobitný orgán na disciplinárne záležitosti s osobitným zložením v rámci súdnej rady (pozri čl. 64 dole);

(ii) popri súdnej rade kreovať etický výbor, ktorého jedinou funkciou bude navrhovať a monitorovať pravidlá profesionálnej etiky. Problémom môžu byť kritériá výberu členov tohto výboru a riziko konfliktov alebo rozporov medzi týmto výborom a súdnou radou.

Takýto orgán môže pomáhať sudcom s etickými problémami, s ktorými sa môžu stretnúť počas výkonu svojej funkcie, ako už uviedla CCJE v Stanovisku č. 3.

61. CCJE má za to, že pri tvorbe a vývoji etických princípov je odôvodnená aj účasť osôb mimo justičného prostredia (právnici, akademici, predstavitelia spoločnosti, ostatné

orgány), aby sa predišlo možnému presadzovaniu vlastných záujmov, resp. vlastnej ochrany sudcov, avšak zároveň musí byť garantované, že sudcovia nebudú zbavení práva určiť si ich vlastnú profesionálnu etiku.

4. Európska sieť súdnych rád (ENCJ)

Valné zhromaždenie, Sofia, 5. – 7. júna 2013

SOFIJSKÁ DEKLARÁCIA

o nezávislosti a zodpovednosti súdnictva

(i) Nezávislé a zodpovedné súdnictvo je základom pre účinný a efektívny justičný systém v prospech občana a je dôležitým prvkom právneho štátu v demokratických spoločnostiach.

(ii) Súdnictvo musí byť zodpovedné, v súlade s etickými pravidlami a musí podliehať nestrannému disciplinárnemu systému.

(iii) Zníženie štátnych výdavkov nemôže byť na ujmu nezávislosti súdnictva.

(iv) Finančná stabilita, istota funkčného obdobia a administratívna nezávislosť sú nevyhnutnými zárukami nezávislej a nestrannej justície.

(v) Ochranu sudcovskej nezávislosti možno dôkladne dosiahnuť prostredníctvom riadneho fungovania súdnej rady alebo podobného nezávislého orgánu, ktorý zváži, určí alebo vypracuje odporúčania vláde v súvislosti so všetkými relevantnými záležitosťami týkajúcimi sa odmeňovania a podmienok v súdnictve.

(vi) Je zásadnou úlohou ENCJ a súdnych rád udržiavať a posilňovať nezávislosť justície, najmä ak je táto ohrozená.

(vii) V prípade, keď je ohrozená integrita a nezávislosť súdnictva by sa nemal uplatňovať obozretný zvyk, že sudcovia by sa nemali vyjadrovať k politicky kontroverzným otázkam. Teraz je úlohou európskej justície, aby jasne a presvedčivo určila svoju opozíciu proti návrhom vlády, ktoré vedú k ohrozeniu nezávislosti jednotlivých sudcov alebo súdnych rád.

(viii) Za týchto okolností a s prihliadnutím na vyjadrenia členov a pozorovateľov valného zhromaždenia ENCJ v Sofii 6. a 7. júna 2013, ENCJ vyzýva k nezávislému mechanizmu právneho štátu, uznávajúc rôznorodosť súdnych systémov, čo medzi iným pomôže pri ochrane nezávislosti súdnictva a pri zabezpečení podpory efektívneho justičného systému a rastu v prospech všetkých ľudí.

V Sofii, 7. júna 2013